

de mos

Jaargang 21
Okt./Nov. 2005

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

9

NIDI

inhoud

- 65 **Bijna helft immigranten geen blijvers**
Demodata
- 69 **Weinig ouderen overleven hun kinderen**

Foto: Marcel Minnée

Bijna helft immigranten geen blijvers

GOVERT BIJWAARD

Van de immigranten die om verschillende redenen Nederland binnenkomen blijft een deel permanent in ons land wonen een vertrekt een ander deel weer. Van deze remigranten keert een klein percentage vervolgens weer terug naar Nederland. Op basis van een uniek CBS-bestand valt per migratiecategorie na te gaan hoe groot het percentage is dat permanent blijft en hoe snel de anderen Nederland weer verlaten. Daarbij blijken er binnen de categorieën ook verschillen te bestaan naar kenmerken van de migranten zoals geslacht, land van herkomst, burgerlijke staat en leeftijd.

In het huidige publieke debat over immigranten in Nederland wordt er vaak vanuit gegaan dat deze zich hier permanent zullen vestigen. Meer dan 40 procent verblijft echter maar kort in Nederland of migreert heen en weer tussen Nederland en het land van herkomst. In Europa is Nederland in dit opzicht niet uniek. Toch wordt ook in de wetenschappelijke literatuur over migratie impliciet verondersteld dat migratiebewegingen een permanent karakter hebben. Voor een deel komt dit doordat er tot voor kort weinig gegevens waren over de terugkeer van immigranten.

Het CBS heeft echter recent een uniek bestand opgezet (zie kader) van alle ruim een half miljoen immigranten die Nederland vanaf 1995 binnenkwamen, met demografische kenmerken als leeftijd en geslacht, informatie over hun geboorteland, de aankomst- en eventuele vertrekdatum en hun migratiemotief. Op basis hiervan kon worden nagegaan welke immigranten weer vertrokken na een kort verblijf, welke na een langer verblijf en welke immigranten hier zijn gebleven.

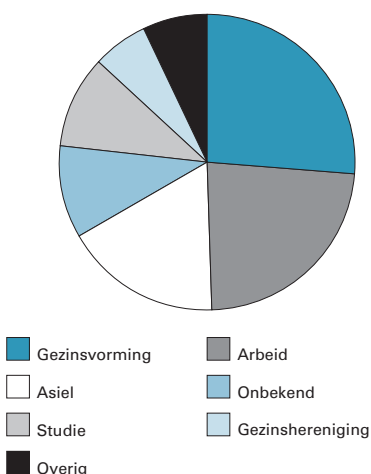
Migratiemotief en land van herkomst

Ruim een kwart van de immigranten kwam als gezinsvormer naar Nederland en bijna een kwart als arbeidsmigrant, zo blijkt uit figuur 1. Ongeveer een vijfde deel van de immigranten kwam voor asiel naar ons land. Studenten vormden tien procent van de immigranten en gezinsherenigers zeven procent. Bij de overigen ging het om meemigrerende gezinsleden, mensen die als au pair, voor stage of een medische be-

Foto: Marcel Minnée

Figuur 1. Niet-Nederlandse immigranten (18-64 jaar) naar migratiemotief, 1995-2003

handeling naar Nederland kwamen en om andere migratiemotieven.

De totale immigratie is de laatste jaren sterk aan het dalen. Dit komt voornamelijk door een daling van het aantal asielmigranten. Een mogelijke oorzaak voor deze daling is de verscherping van de migratie- en asielregelingen. Ook de arbeidsmigratie, die sterk conjunctuurgevoelig is, daalt sinds 2001. De immigratie van gezinsvormers en studenten groeit de laatste jaren nog wel.

Het migratiemotief verschilt sterk per land van herkomst zoals blijkt uit de tabel:

- Gezinsvormende migratie komt vooral voor bij in Nederland wonende Turken en Marokkanen die hun partner uit het land van herkomst halen. Ook bij de immigratie uit onze buurlanden is relatievorming echter een belangrijke factor. Gezinsvorming is alleen toegestaan als de immigranten over voldoende inkomen en passende huisvesting beschikken.

- Bij arbeidsmigranten wordt vaak nog gedacht aan 'gastarbeiders' uit Marokko en Turkije. De laatste jaren komen arbeidsmigranten echter vooral uit landen van de Europese Unie en andere welvarende landen, zoals de Verenigde Staten en Canada.
- Een asielzoeker is pas feitelijk een asielmigrant als hij of zij tot Nederland wordt toegelaten en als immigrant in de gemeentelijke bevolkingsregisters (GBA) is ingeschreven. Hier kan enige tijd over heen gaan. Inschrijving in het GBA vindt plaats op het moment dat de asielzoeker een verblijfstitel krijgt en de centrale opvang verlaat. Ook asielzoekers die langer dan een half jaar in de centrale opvangvoorziening verblijven, komen in aanmerking voor inschrijving in het GBA. De belangrijkste herkomstlanden van asielzoekers zijn Irak, Afghanistan en voormalig Joegoslavië. Die laatste groep is echter sterk in aantal afgenomen nu de oorlogen in de Balkan over zijn.
- Studenten zijn voor ruim een kwart afkomstig uit de Europese Unie, maar er komen ook veel studenten uit Azië, vooral uit China.
- Gezinshereniging wordt vaak voorafgegaan door arbeidsmigratie. Het gaat dan om gezinnen waarvan één of meer gezinsleden zich bij gezinsleden voegen die eerder voor werk naar Nederland gingen. Asielzoekers die in gezinsverband komen worden allemaal als asielzoeker geteld. Nog steeds komt een groot deel van de gezinsherenigers uit de 'gastarbeider'-landen Turkije en Marokko. In de afgelopen jaren is de gezinshereniging met asielzoekers uit Irak en Afghanistan sterk toegenomen.
- De overige immigranten komen voor bijna de helft uit de Europese Unie.

Blijvers

De kans dat een immigrant voorgoed in Nederland blijft verschilt sterk per migratiemotief (zie figuur 2). Meer dan tweederde van de gezinsvormende immigranten blijft uiteindelijk voorgoed in Nederland. Ook blijven relatief veel ge-

Regio	Migratiemotief					
	Gezinsvorming	Arbeidsmigratie	Asielmigratie	Studie	Gezinshereniging	Overige motieven
EU15/EFTA	7	62	-	26	16	44
Voorm. Joegoslavië	3	-	13	-	4	-
Nieuw EU	5	4	-	5	3	7
Rest Europa	6	5	10	8	5	7
Turkije	18	2	3	1	13	2
China	-	-	-	14	-	-
Irak	-	-	18	-	7	-
Iran	-	-	7	-	-	-
Afghanistan	-	-	14	-	4	-
Rest Azië	18	10	7	20	15	14
Marokko	16	1	1	3	12	1
Rest Afrika	10	5	28	11	10	9
USA/Canada	4	7	-	4	3	8
Suriname	6	-	-	2	3	1
Latijns Amerika	7	2	-	5	4	3
Oceanië	1	2	-	1	1	4
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

zinsherenigers voorgoed in ons land. Van de arbeidsmigranten blijft een kwart hier wonen en van de studenten eenderde. Bij de asielzoekers (geen figuur) is dat 1 op de 11. De lage kans op permanente vestiging van de asielzoekers gaat wel samen met een lage vertreksnelheid. De sterke negatieve invloed van de lengte van de verblijfsduur op de vertreksnelheid zorgt ervoor dat na een verblijf van een aantal jaren de vertreksnelheid van asielzoekers heel klein is.

Wat opvalt is dat relatief weinig immigranten uit de VS of Canada zich, ongeacht hun migratiemotief, permanent in ons land vestigen. Immigranten uit de EU-landen vertonen duidelijk een lagere blijfkans als ze om gezinsredenen naar Nederland zijn gekomen. Van de Marokkaanse immigranten vestigt zich een ruime meerderheid permanent in ons land. Ook relatief veel Turken blijven voor altijd. Van de gezinsmigranten uit deze beide landen blijft rond de 90 procent voorgoed. Naar verhouding vestigen zich voorts veel Surinamers, immigranten uit voormalig Joegoslavië, immigranten uit overig Europa en China permanent in Nederland. Er zijn grote verschillen naar leeftijd van de immigranten voorzover het vluchtelingen betreft. De kans dat een vluchteling van rond de 35 jaar blijft is tweemaal zo groot als bij een vluchteling van 25 jaar. Bij een vluchteling van boven de 45 jaar en bij een vluchteling van tegen de 20 jaar is die kans vijfmaal zo klein. Voor de andere migratiemotieven heeft leeftijd nauwelijks invloed op de kans om te blijven.

Immigranten komen, immigranten gaan

Bijna 40 procent van de immigranten die in 1995 in Nederland arriveerden vertrok binnen zeven jaar, maar 16 procent keerde binnen dezelfde zeven jaar weer terug. Dat is zes procent van de oorspronkelijke immigranten. Van deze remigranten vertrok 33 procent opnieuw. Sommige immigranten migreerden zelfs meer keren van en naar Nederland. Er is duidelijk sprake van een hoge migratiedynamiek.

Het migratiegedrag is sterk gecorreleerd aan het migratiemotief bij de eerste aankomst in Nederland: van de gezinsmigranten die Nederland verlieten keerden er relatief meer terug en van de asielmigranten minder. Voor asielzoekers en gezinsvormers geldt dat naarmate ze langer in Nederland verblijven de kans daalt dat ze ons land weer verlaten. In de eerste maand na aankomst vertrekt van de asielzoekers 2,5 procent, na vijf jaar vertrekt van de overgebleven asielzoekers nog 0,2 procent. Van de gezinsvormers vertrekt 0,9 procent in de eerste maand (in verhouding veel minder dus) en 0,3 procent na vijf jaar. Voor arbeidsmigranten, gezinsherenigers, studenten en overige immigranten daarentegen geldt het omgekeerde: hoe langer in Nederland, des te groter de kans op vertrek. Van de arbeidsmigranten en de gezinsherenigers vertrekt in de eerste maand 1,4 procent, van de studenten twee procent en van de overige immigranten één procent. Na vijf jaar is dat percentage bij de overgebleven arbeidsmigranten gestegen tot 3,7 procent, bij de gezinsherenigers tot 2,7 procent, bij de studenten tot 8,3 procent en bij de overige immigranten tot zeven procent.

Kenmerken van immigranten als geslacht en land van herkomst hebben invloed op de vertreksnelheid. Zo blijkt dat, bijvoorbeeld, een vrouwelijke arbeidsmigrant langzamer uit Nederland vertrekt dan een mannelijke arbeidsmigrant. Een vrouwelijke gezinshereniger vertrekt echter sneller uit Nederland dan een mannelijke gezinshereniger. Toch vertrekt een vrouwelijke gezinshereniger langzamer uit Nederland dan een vrouwelijke arbeidsmigrant, omdat voor de laatste categorie de basis vertreksnelheid veel hoger is.

Kijken we naar land van herkomst in combinatie met migratiemotief dan valt op dat Marokkaanse arbeidsmigranten tweemaal zo snel weer vertrekken als andere arbeidsmigranten en Surinaamse driemaal zo langzaam als andere asielzoekers en Irakese gezinsherenigers zesmaal zo langzaam als andere gezinsherenigers. Turkse en Marokkaanse gezinsvormers vertrekken tweemaal zo langzaam, gezinsvormers uit de EU- en de EFTA-landen tweemaal zo snel en die uit de VS en Canada driemaal zo snel als andere gezinsvormers. Surinaamse studenten slotte vertrekken ruim vijfmaal zo langzaam uit Nederland als andere studenten.

Immigranten die eerder in Nederland verbleven, vertrekken sneller. Dat geldt voor alle categorieën. Voor immigranten die de eerste keer als student naar Nederland kwamen is de invloed van eerder verblijf in Nederland het grootst. Echter, hoe langer het vorige verblijf in Nederland en hoe langer het verblijf in het buitenland hoe kleiner de vertreksnelheid. Voor de genoemde categorie studenten is ook dat effect het sterkst.

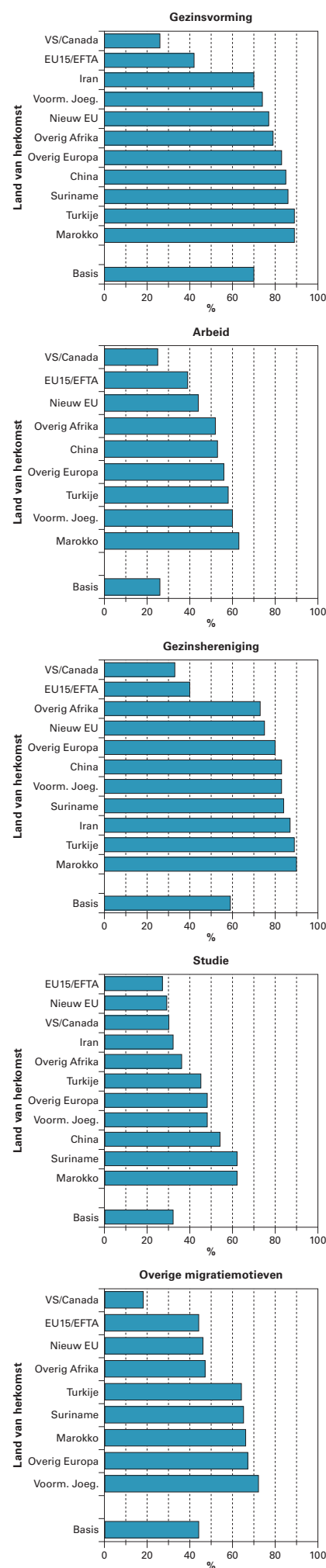
De vertreksnelheid van asielzoekers, gezinsvormers, gezinsherenigers en studenten bereikt een maximum rond hun 30ste tot 40ste levensjaar. Bij arbeidsmigranten en overige immigranten wordt op deze leeftijd juist een minimale vertreksnelheid bereikt.

Verblijf in het buitenland

Van de geremigreerde immigranten keert ruim 80 procent nooit meer terug naar Nederland. Bij de categorie overige immigranten ligt dat percentage wat lager. Zij die dat wel doen, en dat betreft dan tweede en latere immigraties naar Nederland, doen dat mondjesmaat. Van de geremigreerde gezinsherenigers keert zes procent per maand terug, bij vluchtelingen, gezinsvormers en studenten is dat rond de drie procent, bij arbeidsmigranten ruim één procent en bij overige immigranten minder dan één procent. Bij alle groepen behalve de gezinsvormers is dat percentage onafhankelijk van de lengte van het verblijf in het buitenland. Alleen bij gezinsvormers daalt het percentage naarmate de tijd vordert en keert na een verblijf van vijf jaar nog twee procent per maand terug naar ons land.

Geremigreerde arbeidsmigranten uit de nieuwe EU-lidstaten keren driemaal zo snel terug naar Nederland als andere arbeidsmigranten. Gezinsvormers uit deze landen keren tweemaal zo snel terug als andere gezinsvormers. Dat geldt ook voor de categorie overige immigranten. Studen-

Figuur 2. Blijfkansen naar land van herkomst en migratiemotief

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een uniek bestand dat zeer recent is opgezet door het CBS. In dat bestand is voor alle immigranten vanaf 1995 van en naar Nederland de aankomst- en vertrekdatum bekend en daarmee de verblijfsduur in ons land. Voor alle niet-Nederlandse immigranten is tevens het migratiemotief bekend. Op basis van dit immigrantenpanel is onderzocht welke immigranten snel vertrekken, welke langzaam en welke helemaal nooit.

Het onderzoek is gebaseerd op de combinatie van bij het CBS beschikbare data uit het Centraal Register Vreemdelingen (CRV) en de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA; de gemeentelijke bevolkingsregisters). Deze combinatie van bestanden heeft betrekking op immigranten die naar Nederland zijn gekomen in de periode 1995-2003, en is opgebouwd met behulp van CRV-bestanden van het Ministerie van Justitie over de periode 1998-2003. Het CRV registreert voor niet-Nederlandse immigranten het migratiemotief, met uitzondering van die immigranten die vóór januari 1998 tot Nederlander werden genaturaliseerd, immigranten die vóór januari 1998 weer vertrokken of zijn overleden, en immigranten die vóór 1 januari van het jaar volgend op het jaar waarin ze naar Nederland kwamen weer vertrokken. Bij hen is het migratiemotief onbekend. De immigranten met een onbekend migratiemotief zijn niet in de analyses opgenomen. Door de registratie van het migratiemotief is het mogelijk om, bijvoorbeeld, arbeidsmigranten en andere groepen immigranten te onderscheiden. In de GBA is demografische informatie en informatie over het geboorteland opgenomen. In het gekoppelde CRV/GBA-bestand staan alle niet-Nederlandse immigranten die in de periode 1995-2003 naar Nederland zijn gekomen. Voor het onderzoek is alleen gebruik gemaakt van de gegevens van de immigranten tussen 18 en 64 jaar, die bij de eerste aankomst in Nederland niet de Nederlandse nationaliteit hadden en die tussen januari 1995 en december 2003 als immigrant zijn ingeschreven. Hierdoor wordt de grote groep immigranten met de Nederlandse nationaliteit en immigranten die niet tot de potentiële beroepsbevolking behoren buiten beschouwing gelaten. Door te selecteren op aankomst na 1995 weten we van elke immigrant de hele migratiegeschiedenis. Uit de aankomst- en vertrekdatum kan de verblijfsduur in Nederland worden afgeleid.

Voor elke groep immigranten met eenzelfde migratiemotief is een model geschat dat zowel de snelheid van vertrek als de blijfkans bevat. De vertreksnelheid hangt af van een voor iedereen, met hetzelfde migratiemotief, gelijke basissnelheid van vertrek en van kenmerken van de immigranten. De basissnelheid van vertrek hangt af van de lengte van het verblijf in Nederland. De kenmerken van de immigranten, zoals land van herkomst of geslacht, bepalen de vermenigvuldigingsfactor waarmee de basissnelheid van vertrek wordt vermenigvuldigd. Een vermenigvuldigingsfactor groter dan 1 betekent dat het kenmerk, bijvoorbeeld afkomstig uit de VS, tot een sneller vertrek leidt en een vermenigvuldigingsfactor kleiner dan 1 betekent dat het kenmerk tot een langzamer vertrek leidt.

ten uit deze landen keren juist minder snel terug dan andere studenten. Amerikanen en Canadezen keren minder snel terug dan remigranten uit andere regio's. Een vluchteling uit Afrika daar-entegen keert tweemaal zo snel terug.

Foto: Marcel Minnée

Vrouwelijke immigranten keren over het algemeen minder snel terug dan mannen na vertrek uit Nederland. Dat geldt echter niet voor vrouwelijke arbeidsmigranten. Zij keren sneller terug dan mannelijke arbeidsmigranten. Ook de leeftijd van de remigranten heeft effect op de terugkeersnelheid. Naarmate de geremigreerde arbeidsmigranten ouder zijn keren ze veel sneller terug. Arbeidsmigranten van boven de 60 jaar hebben een zesmaal zo grote terugkeersnelheid als arbeidsmigranten van 25 jaar. Bij studenten daalt de terugkeersnelheid echter juist sterk naarmate ze ouder zijn.

Kenmerken van de remigranten als geslacht, land van herkomst, burgerlijke staat en leeftijd hebben weinig invloed op de kans dat iemand nooit meer naar Nederland terugkeert. Toch zijn er verschillen. Vooral binnen de categorie overige immigranten is de kans bij gehuwden en vrouwen groter dan bij ongehuwde mannen dat ze ooit naar Nederland terugkeren. Verder is bij overige remigranten uit de nieuwe EU-landen en uit Afrika de kans op terugkeer kleiner dan bij remigranten uit andere regio's. Alleen bij studenten en overige immigranten heeft de leeftijd invloed op de blijfkans. Een oude student heeft een veel lagere kans om na vertrek uit Nederland ooit weer terug te keren dan een jonge student. Voor de overige immigranten ligt de leeftijd met de laagste terugkeer kans rond hun 40ste jaar.

Tot slot

De vertreksnelheid van immigranten verschilt per migratiemotief en binnen de diverse categorieën naar kenmerken als geslacht, land van herkomst, burgerlijke staat en leeftijd. Er is daardoor geen eenduidige conclusie te trekken ten aanzien van de invloed van deze kenmerken. Marokkaanse arbeidsmigranten vertrekken bijvoorbeeld tweemaal zo snel als andere arbeidsmigranten en Marokkaanse gezinsvormers tweemaal zo langzaam als andere gezinsvormers. Wel blijkt het land van herkomst binnen elke categorie een grote invloed te hebben op de vertreksnelheid.

De kans dat een immigrant voorgoed in ons land zal blijven verschilt ook sterk per migratiemotief. Zo blijft 70 procent van de gezinsvormers en vertrekken asielzoekers grotendeels, maar wel zeer langzaam. De kans dat iemand blijft is wederom sterk afhankelijk van het land van herkomst. Zo vestigen relatief veel Turken en Marokkanen binnen alle categorieën immigranten zich permanent in Nederland. Dit geldt ook voor de meeste immigranten uit Suriname, voormalig Joegoslavië en China. De kans dat een asielzoeker in Nederland blijft hangt sterk samen met de leeftijd van de asielzoeker.

De verschillen per migratiemotief in de terugkeersnelheid van geremigreerde immigranten zijn minder groot dan de verschillen in vertreksnelheid. Van de geremigreerde immigranten keren de gezinsherenigers het snelst terug. De lengte van het verblijf in het buitenland heeft nauwelijks invloed op de terugkeersnelheid. Naar verwachting zal een groot deel (tot 90 procent voor de asielzoekers) van de geremigreerde immigranten voorgoed in het buitenland blij-

ven. Gehuwde immigranten keren sneller terug en blijven minder vaak permanent in het buitenland.

Op dit moment is nog niet onderzocht in hoeverre de sociaal-economische positie van de immigrant de blijfkans en vertreksnelheid beïnvloedt. Op termijn zal dit wel mogelijk zijn als het bestand met sociaal-economische variabelen, zoals de arbeidsmarktpositie en het inkomen, wordt uitgebreid.

Dit artikel is gebaseerd op een paper dat werd gepresenteerd op de NVD-demografiedag, oktober 2005. De auteur is het CBS, in het bijzonder Han Nicolaas en Arno Sprangers, zeer erkentelijk voor het beschikbaar stellen van de gegevens en voor data support. Het onderzoek is financieel ondersteund door een VENI-subsidie van NWO.

Dr. G.E. Bijwaard, Erasmus Universiteit Rotterdam;
e-mail: bijwaard@few.eur.nl

LITERATUUR:

- Addison, J.T. en P. Portugal (2003), Unemployment duration: Competing and defective risks. *Journal of Human Resources* 37, pp. 156-191.
- Hartog, J. en A. Zorlu (2004), Economische effecten van immigratie: ontwikkeling van een databestand en eerste analyses. Working paper 2004-26, AIAS.
- Nicolaas, H., A. Sprangers, A. Zorlu en J. Hartog (2004), Migranten: wie komen, wie gaan terug en wie laten hun gezin overkomen? *Bevolkingstrends* 52(2), pp. 36-42.
- Schmidt, P. en A.D. Witte (1989), Predicting criminal recidivism using 'split population' survival time models. *Journal of Econometrics* 40, pp. 141-159.
- Zorlu, A., J. Hartog, A. Sprangers en H. Nicolaas (2004), Retourmigratiegedrag van recente immigranten. *Economische Statistische Berichten (ESB)*, 20 augustus 2004, pp. 402-404.

demodata

In 2004 hadden in de 25 EU-landen 195,5 miljoen mensen van 15 jaar en ouder een baan of een eigen bedrijf. De arbeidsparticipatie was 63,3 procent van alle 15-64 jarigen. In 2000 was dat nog 62,4 procent. De arbeidsparticipatie onder 15-64 jarigen varieerde in 2004 van 51,7 procent in Polen tot 75,7 procent in Denemarken. Andere landen met een participatie boven de 70 procent waren Nederland (73,1), Zweden (72,1) en het Verenigd Koninkrijk (71,6 procent). Onderaan op de ranglijst stonden boven hekkensluiter Polen: Malta (54,1), Hongarije (56,8) en Slowakije (57,0 procent) (Eurostat – Labour Force Survey 2004).